

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Motivace osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji

Bakalářská práce

Studijní program: **SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Jana Jírů

Vedoucí práce: doc. PhDr. David Urban, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem Motivace osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2017

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu doc. PhDr. Davidu Urbanovi, Ph.D. za jeho pomoc, cenné rady, připomínky a zkušenosti, které mi pomohly při psaní bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině, příteli a přátelům, kteří mi byli v průběhu celého studia velkou oporou.

Motivace osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na *Motivaci osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji*. Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, ale liší se od ostatních tím, že má za dítě stále odpovědnost jeho vlastní rodiče a není tzv. právně volné. Taktéž to je i u pěstounské péče na přechodnou dobu, která trvá maximálně jeden rok, než se vyřeší situace v rodině, nebo než se najde náhradní dlouhodobá rodina pro dítě. Poskytovat péči nemůže každý, proto musí žadatelé projít přípravným kurzem a jsou zkoumáni sociálními pracovníky, doktory a psychology. Jeden z jejich hlavních cílů je zjistit motivaci, která k tomu žadatele vede.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, kde nejprve vysvětlují pojem pěstounská péče a další formy náhradní výchovné péče, její historii, legislativu a vznik pěstounské péče na přechodnou dobu. Druhá kapitola obsahuje kritéria a popis žadatele, které musí každý splňovat, současně s rolí sociálního pracovníka, který na vše dohlíží a žadatele doprovází celým procesem přípravy i během vykonávání profese. Kapitola popisuje celý průběh a povinnosti, které jsou po žadateli požadovány. Nakonec vysvětlím pojem motivace a druhy motivací vedoucí k vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu, neboť úzce souvisí s výběrem kvalitního pěstouna a je jedna z nejdůležitějších kritérií, které se u žádajících osob zkoumají. K poslední kapitole je mimo jiné připojeno finanční ohodnocení pěstounů, protože i tato motivace bývá u některých osob prioritní.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaká je motivace osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji. Zvoleny byly tři výzkumné otázky: 1. Co motivuje žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu? 2. Jaký je popis nejčastějšího žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu? Splňují pěstouni všechna kritéria pro vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu? 3. Jaká je role sociálního pracovníka v pěstounské péči na přechodnou dobu?

V empirické části je použité kvalitativní šetření metodou dotazování a technikou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný soubor tvoří sociální pracovníci pracující s pěstouny na přechodnou dobu a samotní pěstouni, kteří se shodují v popisu nejčastějšího žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Ohledně motivace jsou pěstouni přesvědčeni, že se finančně motivovaný člověk nemůže stát pěstounem. Sociální pracovníci mají obdobný názor, avšak i s takovými žadateli se setkávají, přesto věří, že finanční motivace nestačí. Osoby vykonávající tuto profesy jsou především motivovány faktorem seberealizace, altruismem a snahou využít své zkušenosti a dovednosti s výchovou dětí. Role sociálního pracovníka je v procesu nenahraditelná, spolupracují, kontrolují a doprovázejí žadatele během celého procesu.

Na základě výsledků bylo navrženo více informovat širokou veřejnost o fungování pěstounské péče na přechodnou dobu, sjednotit kritéria výběru pěstouna a podpořit přehodnocení finančních prostředků pro pěstouny.

Klíčová slova

Pěstounská péče na přechodnou dobu; odbor sociálně-právní ochrany dětí; sociální pracovník; motivace.

Motivation of individuals applying for foster care for a temporary period in the South Bohemian Region

Abstract

The bachelor thesis is focused on *Motivation of individuals applying for foster care for a temporary period in the South Bohemian Region*. Foster care is a form of alternative family care, but it differs from others by the fact that the child's own parents still have the responsibility for him/her and the child is not legally free. This is also the case of foster care for a temporary period, which lasts maximally one year, before the family situation is resolved or a substitute long-term family for the child is found. Everyone can not provide this care, so applicants have to go through a preparatory course and are examined by social workers, doctors and psychologists. One of their main goals is to find the motivation that leads the applicant.

The theoretical part is divided into three chapters, where I first explain the concept of foster care and other forms of educational care, its history, legislation, and the emergence of foster care for a temporary period. The second chapter contains the criteria and the required description of the applicant, the work of a social worker who supervises everything and accompanies the applicant in the whole process of preparation and during the profession. The chapter also describes the entire course and duties required from the applicant. Finally, the concept of motivation and the type of motivation leading to foster care for a temporary period is explained because it is closely related to the selection of a good foster parent and is one of the most important criteria that are examined while choosing the applicant. The last chapter includes, among other things, financial evaluation of foster parents, as this motivation is also a priority for some people.

The main aim of the bachelor thesis is to find out the motivation of individual applying for foster care for a temporary period in the South Bohemian Region and its types. Three research questions have been selected: 1. What motivates applicants for foster care for a temporary period? 2. What is the description of the most frequent applicant

for foster care for a transitional period? Do fosters fulfil all the criteria for foster care for a temporary period? 3. What is the role of a social worker in foster care for a transitional period?

In the empirical part, there the qualitative survey is used by the semi-structured interview technique. The research team consists of social workers working with foster parents for a transitional period and the foster parents themselves who agree on the description of the most frequent applicant for foster care for a temporary period. Concerning motivation, foster parents are convinced that a financially motivated person can not become a foster person. Social workers have a similar opinion, but they meet even with such applicants, however they believe that financial motivation is not enough. Individuals performing these professions are primarily motivated by self-realization, altruism and the effort to use their experience and skills with the upbringing of children. The role of a social worker is irreplaceable in the process, they cooperate, control and accompany the applicant throughout the process.

According to the results, it was proposed to inform the general public about the functioning of foster care for a temporary period, to unify the criteria for foster care and to encourage a reassessment of the funds for the foster parents.

Key words

Foster care for a temporary period; social-legal protection of children; social worker; motivation.

Obsah

1	SOUČASNÝ STAV	11
1.1	PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	11
1.1.1	<i>Historie a legislativa</i>	12
1.1.2	<i>Náhradní výchovná péče, náhradní rodinná péče a ústavní péče</i>	13
1.1.3	<i>Pěstounská péče na přechodnou dobu</i>	14
1.1.4	<i>Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí</i>	16
1.2	KRITÉRIA VÝBĚRU PĚSTOUNA NA PŘECHODNOU DOBU.....	17
1.2.1	<i>Popis žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu</i>	18
1.2.2	<i>Role sociálního pracovníka v pěstounské péči na přechodnou dobu</i>	18
1.3	MOTIVACE.....	19
2	CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	22
2.1	CÍL PRÁCE.....	22
2.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	22
3	METODIKA	23
3.1	POUŽITÉ METODY.....	23
3.2	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	23
4	VÝSLEDKY	25
4.1	ROZHOVORY – ZPRACOVANÉ DO TABULKY.....	25
4.1.1	<i>Rozhovor s respondenty – pěstouni na přechodnou dobu</i>	25
4.1.2	<i>Rozhovory s respondenty – sociální pracovníci</i>	29
5	DISKUZE	33
6	ZÁVĚR	37
7	SEZNAM LITERATURY	40
8	SEZNAM PŘÍLOH	44
9	SEZNAM ZKRATEK	53

Úvod

Téma své bakalářské práce *Motivace osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji* jsem si zvolila sama, neboť tento druh pěstounské péče není tak známý u široké veřejnosti. Hlavně motivace, která je jednou z nejdůležitějších kritérií výběru žadatele, není moc veřejně komentována a známá, i přestože se sociální pracovnice snaží po dobu přípravy zjistit, co žadatele motivuje, ale i přesto mohou být jejich pravé záměry nezjištěné. Hlavním cílem této práce je zjistit, co motivuje žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu a jaký je nejčastější popis osob, které o profesii usilují.

Avšak mým osobním cílem je zjistit a vymezit pojem pěstounská péče na přechodnou dobu a jakou roli má sociální pracovník během vykonávání této profese, neboť bych v budoucnu chtěla pracovat na odboru sociálně právní ochrany dětí a mládeže, kde mohu hájit práva dětí a pomoci jim najít východisko v situaci, kdy to potřebují.

Osobně jsem se péčí na přechodnou dobu a s motivací potenciálních žadatelů setkala na praxi, kterou jsem vykonávala v rámci studia na této škole, a měla jsem možnost být přítomna u odebrání dítěte vlastními rodičům a jeho předání právě těmto pěstounům na přechodnou dobu. Není to situace, kterou může někdo vidět každý den, proto je zkušenost vzácná a velmi přínosná.

V první kapitole teoretické části své bakalářské práce se zabývám pěstounskou péčí obecně. Nejprve se zaměřuji na vznik a legislativu, kde je forma náhradní péče právně zakotvena, zaměřím se na vysvětlení pojmů náhradní rodinné a ústavní péče a následně se zaměřím hlavně na pěstounskou péči na přechodnou dobu a novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vykonávání této profese nejvíce ovlivňuje.

V další kapitole se zabývám popisem žadatele a kritériím, které by měl každý žadatel splňovat, aby se mohl ucházet o zařazení do evidence osob vykonávající tuto profesii. Důležitou roli zde hrají samozřejmě i sociální pracovníci, kteří jsou přítomni během celého procesu přípravy a následně i během vykonávání. Zjišťují a hodnotí informace, které musí každý žadatel o sobě sdělit a prokázat.

V závěru teoretické části se věnuji motivaci, nejprve pojem vysvětlím a poté popisuji druhy motivací, které vedou žadatele k vykonávání pěstounské péči na přechodnou dobu. Jedná se o motivaci altruistickou, snaha pomoci dítěti v nouzi, tedy pečující, seberealizací, kdy žadatele naplňují potřeby spojené s profesí, motivace využít své získané zkušenosti a dovednosti a nemůžeme opomenout motivaci finanční.

K výběru dat, která mi pomohli bakalářskou práci vypracovat, jsem použila metodu kvalitativního šetření a formu dotazování jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Cílem mého šetření je zjistit, jaká je motivace osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji, proto jsem oslovila sociální pracovníky z Magistrátu města České Budějovice a z Krajského úřadu v Českých Budějovicích, kde jsem měla možnost prostřednictvím osobního rozhovoru zjistit všechny potřebné informace o žadatelích. Poté mi bylo umožněno telefonicky oslovit i pěstouny na přechodnou dobu v Jihočeském kraji, kteří mi poskytli reálný pohled na vykonávání profese v praxi.

Praktická část obsahuje cíle práce a použitou metodiku, která mi pomohla získat a analyzovat data vedoucí k výsledku. V kapitole *Diskuze* porovnávám výsledky a použité informační zdroje. Práce je zakončena závěrem, kde přehledně shrnu získané výsledky.

1 Současný stav

1.1 Pěstounská péče

V této kapitole se budu zabývat obecně pěstounskou péčí (dále jen PP), vysvětlím všechny termíny, druhy, legislativu a nakonec se zaměřím hlavně na pěstounskou péči na přechodnou dobu (dále jen PPPD), aby byla zřejmá odlišnost a specifické vlastnosti této profese. Následující podkapitoly mi pomohou k zodpovězení hlavní otázky mé práce, neboť bez definice PPPD a dalších souvisejících informací bych nebyla schopná porozumět tématu.

PP je definována jako: „*Forma náhradní rodinné péče, kterou v ČR garantuje a financuje stát. Rozhodnutí o svěřeni dítěte do PP přísluší soudu. Soud dítě svěří do PP, pokud to zájem dítěte vyžaduje a pokud osoba pěstouna poskytuje záruky řádné výchovy dítěte*“ (Matoušek, 2003, s. 143). Na rozdíl od adopce nejsou děti v PP tzv. právně volné, neboť vlastní rodiče nedali souhlas s adopcí, tudíž mají stále rodičovskou zodpovědnost. Stává se tak, že dítě se buď vrátí zpět ke svým biologickým rodičům, nebo se pěstoun rozhodne dítě osvojit. O svěřeni dítěte do této péče rozhoduje soud, dále také rozhoduje o možném vrácení dítěte zpět biologické rodině. Soud si v tomto případě vyžaduje posudky, zprávy a potvrzení oddělení sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) místně příslušného městského úřadu (Nožířová, 2012).

Tradiční PP je chápána jako stabilní, dlouhodobá a končí v osmnácti letech dítěte, přesto děti bývají u rodin tak dlouho, dokud nedostudují, nezískají práci a neosamostatní se. Tato péče je tedy tzv. dlouhodobá, která je nejčastější formou PP (Sobotková, 2013). Není-li možné, aby se o dítě staral jeden z rodičů nebo poručník, soud může vydat rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče pěstounovi, které má přednost před péčí dítěte v ústavní výchově, o které píše v kapitole *Náhradní výchovná péče, náhradní rodinná péče a ústavní péče* (Česko, z. č. 89/2012 Sb.).

Podle ročního výkazu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (dále je MPSV) o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2015 bylo k 31. 12. 2015 1941 dětí, u kterých soud pravomocně rozhodl o svěřeni do PP, a 614 dětí bylo svěřeno do PPPD. Počet příbuzenských péčí tvoří podle této statistiky téměř 2/3 všech pěstounských péčí (MPSV,2015).

1.1.1 Historie a legislativa

PPPD, jak ji známe dnes, vznikla důsledkem dlouhých společenských změn, jak u nás v České republice, tak i ve světě. Jednalo se především o změnu občanského, rodinného a trestního práva (Pemová, 2012).

Roku 1863 byl vydán říšský zákon č. 105, na který poté roku 1868 navazoval chudinský zákon č. 59, které tvořily základ podpory sociálně slabších a SPOD na našem území (Špecianová, 2007). Po roce 1918 vzrostl počet sirotčinců a dalších ústavů pro zdravé i zdravotně postižené děti. Dále v této době vznikl samostatný orgán, který řešil ochranu a práv dětí a vzniklo přes 220 zařízení, které poskytovaly pomoc dětem v krizové situaci a byly odkázány na pomoc jiné rodiny (Špecianová, 2007).

Po 2. Světové válce se tato činnost velmi omezila a další její vývoj závisel na společenských podmínkách. Situace se zlepšila v 50. letech 20. století, kdy byla činnost OSPOD prováděna přes tzv. hromadné opatrovnictví a poručnictví, které prováděly národní výbory.

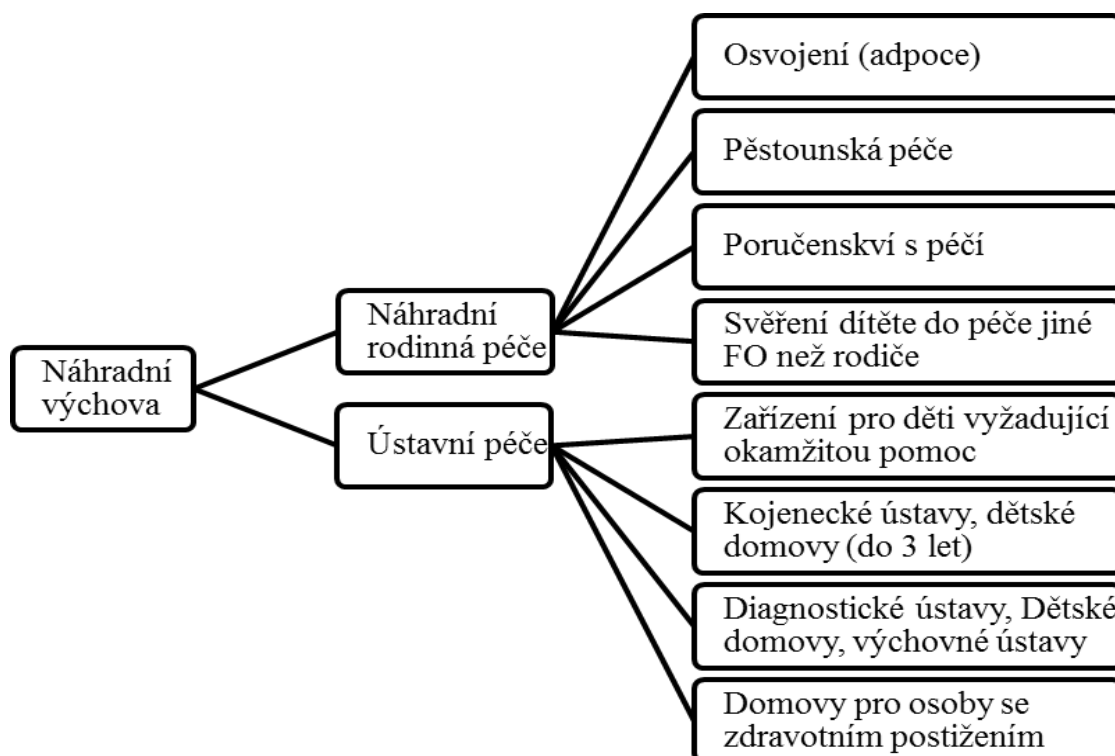
Ministerstvo bylo zřízeno až roku 1969 na základě vydání zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných úředních orgánech státní správy Československé socialistické republiky (Špecianová, 2007). Roku 1975 vznikl zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, který upravoval OSPOD (Špecianová, 2007), ale roku 1999 došlo ke změně v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který byl novelizován roku 2012. Touto novelizací se budu zabývat v kapitole *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*.

1.1.2 Náhradní výchovná péče, náhradní rodinná péče a ústavní péče

Matoušek (2003) ve své knize uvádí, že veřejnost si často plete náhradní výchovu a náhradní rodinnou péči, avšak pojem náhradní výchovná péče je nadřazený pojmu náhradní rodinná péče (obr. 1). Náhradní výchovná péče je poskytována dětem, které nemají možnost vyrůstat se svými biologickými rodiči. „V ČR se tímto termínem rozumí formy náhradní rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. kojenecké ústavy, dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ústavy sociální péče, pečovatelské rodiny (jimiž jsou i „rodiny“ pečovatelek v SOS dětských vesničkách), osvojitelské rodiny, svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodičů (obvykle prarodičů nebo jiných příbuzných) a poručenství. Náhradní výchovná péče má tedy dvě formy – ústavní a rodinnou.“ (Matoušek, 2003, s. 115-116).

Náhradní rodinná péče zajišťuje dítěti výchovu náhradními rodiči v jejich prostředí. V České republice je nejvíce používána forma osvojení a PP (Matějček, 1999). V současné době se tato forma používá velmi zřídka u dětí, které ztratí oba rodiče. Zatím co nejčastěji se můžeme setkat se sociálně osiřelými dětmi, o které se rodiče nechtějí, nemohou nebo neumějí postarat. Avšak ve všech případech jsou děti přednostně svěřovány do rukou svých příbuzných a osob, které dítě dobře zná. Až jako poslední možností je svěřeni dítěte do péče cizí osoby (Bubleová, 2011).

Dle Vančákové (2011) opakem náhradní rodinné péče je ústavní péče, která je pro děti nařízena soudem, nejčastěji se jedná o děti vyžadující okamžitou pomoc, a dále děti, které byly do péče svěřeny svými rodiči. Jak už jsem zmínila v předchozí kapitole, soud nejprve zkoumá, zda není možné dát dítě do náhradní rodinné péče. Ústavní výchovu může soud nařídit nejdéle na tři roky. Trvání ústavní výchovy lze však prodloužit, vždy však nejdéle na dobu tří let, pokud důvody pro nařízení stále přetrvávají (Vančáková, 2011).

Obrázek 1. Rozdělení náhradní výchovy

1.1.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Dle autorky Nožířové (2012) byl od roku 2006 uzákoněn institut pěstounské péče na přechodnou dobu, ale o této formě náhradní rodinné péči nebyli dostatečně informováni odborníci ani možní budoucí žadatelé. Průlom nastal až v roce 2009, kdy byl spuštěn projekt Narodit se do rodiny. Vytvořili ho manželé Alžběta a Vratislav Hláskovi, kteří chtěli zamezit výchově dětí v ústavní péči. Chtěli poskytnout novorozencům svou péči do té doby, než se dítě vrátí ke své rodině, nebo se najde jiná náhradní rodina (Nožířová, 2012).

Dítě je svěřeno do PPPD rozhodnutím soudem na návrh příslušného OSPODu, tato doba může však trvat nejdéle 1 rok. Přechodnou dobou se rozumí doba, po kterou rodič nemůže nadále vychovávat své dítě ze závažných důvodů, popřípadě doba, po jejímž uplynutí může být dán souhlas rodiče s osvojením nebo doba, než je vyneseno pravomocné rozhodnutí o tom, že souhlas rodiče s osvojením není potřeba (Česko, z. č. 89/2012 Sb.).

Péče se poskytuje dětem, které potřebují pomoc na několik týdnů či měsíců a je vhodná především pro děti, které mají možnost vrátit se zpět do rodiny, nebo je zřejmé, že budou dány do pěstounské péče dlouhodobé či do osvojení (Hledáme rodiče, 2017).

Tato forma pěstounské péče zajišťuje dětem vyrůstat v náhradní rodině, kde se o ně starají dobře proškolení pěstouni, a proto nemusí být v péči ústavní. Pěstouni prochází školením a různými testy, které více vysvětlím v kapitole *Kritéria výběru pěstouna na přechodnou dobu*. Pěstoun se tak stará o dítě, které není právně volné, stejně jako dlouhodobá PP a dává dítěti přirozené prostředí, než půjde dál (Hledáme rodiče, 2017).

Dle knihy vydané MPSV (2011a) o PPPD je hlavním příjmem pěstouna tzv. odměna, kterou pobírá od doby, kdy byl zaveden do evidence osob vhodných vykonávat PPPD, kterou vede krajský úřad. Odměna činí 20000 Kč po celou dobu, kdy je pěstoun v evidenci veden, i v případě, kdy aktuálně o žádné dítě nepečuje. Pokud je přechodnému pěstounovi svěřeno dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III. nebo IV., odměna činí 24000 Kč. Nárok na odměnu zaniká vyřazením z evidence na žádost či rozhodnutím krajského úřadu (MPSV, 2013).

Odměna se ne jednomu člověku může zdát vysoká, ale musí se brát v úvahu, že takový pěstoun musí projít nelehkými procesy, které více rozvinu v další kapitole *Kritéria výběru pěstouna na přechodnou dobu*, musí být stále v tzv. pohotovosti a nemůže tak vykonávat jinou práci, proto je také tato odměna totožná s platem a je z ní odváděno pojistné na sociální a zdravotní pojištění a pěstoun je účastněn nemocenského a důchodového pojištění (MPSV, 2011a).

Podle § 32 odst. 1 písmo b) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, má pojištěnec, který převzal do péče dítě na přechodnou dobu, nárok na peněžitou pomoc v mateřství, pokud splňuje zákonem stanové podmínky. Jedná se zejména o podmínky účastní na nemocenském pojištění nejméně 270 dní za poslední dva roky a dále podmínka věku dítěte, tedy do sedmi let věku. Pouze v případě, kdy je pěstoun účasten na nemocenském pojištění, pobíráním pouze odměny, peněžítá pomoc nenáleží a také není zpětně vyplácena.

Při přijetí dítěte do PPPD nenáleží pěstounovi příspěvek při převzetí dítěte (vztahují se pouze na pěstounskou péči dlouhodobou), avšak po dobu přechodné péče má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Tento příspěvek činí 4500 Kč pro dítě ve věku do šesti let, 5550 Kč pro dítě do dvanácti let, 6350 Kč pro dítě do osmnácti let a 6600 Kč dvacátého šestého roku jeho věku (MPSV, 2013). Dále je také samozřejmě možný souběh s dávkami státní sociální podpory, jako je příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení apod. (MPSV, 2013).

1.1.4 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Novelizace dotyčného zákona, která nejprve proběhla roku 2012, byla očekávána, neboť nebyly vyřešeny dlouhodobé problémy rodin s dětmi, proto bylo cílem zajistit ochranu dětem, které to potřebují (Macela, 2012). Autor také dále uvádí, že systém v České republice není úplně ideální kvůli jeho roztržitosti, tedy že děti do tří let spadají pod zdravotnictví a jsou dávány do kojeneckých ústavů, dětských center apod. Od tří do osmnácti let věku dítěte spadají pod školství a jsou umíst'ovány do dětských domovů či do domovů se školou apod. Do tohoto systému zasahuje dále i sociální oblast a to se zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Macela, 2012).

Novela zasáhla OSPOD několika novými pojmy a povinnostmi, které se musí sociální pracovník splňovat. Jak píše autorka Trubačková (2011), jedním z nich je například individuální plán dítěte, který musí pro každého z nich vytvořit a pravidelně ho obměňovat. Plán obsahuje popis příčin ohrožení a důvody, proč rodina dítěte spolupracovat s tímto orgánem, dále jak ji mohou sociální pracovníci pomoci a jakými kroky k tomu dospějí (Trubačková, 2011).

Nově dále začaly probíhat i případové konference, které sociální pracovníci i pěstouni na přechodnou dobu mohou využít. Probíhá tak plánované a koordinované setkání, kde se probírá určitý aktuální problém a je zde přítomen každý, kdo je s problémem propojen např.: sociální pracovník, pěstouni na přechodnou dobu, biologická rodina, další příbuzní apod. (MPSV, 2011b).

Novela zavedla další povinnost pracovníkům OSPODu a to zavedením dohod o výkonu PPPD s pěstouny. Tato situace pomohla vzniknout neziskovým organizacím, které pěstouny vedou ke splňování jejich povinností, zařizuje jim různé vzdělávací semináře a i případné hlídání jejich svěřených dětí v případě, kdy se musejí pěstouni vzdělávat a odlehčili tak práci OSPODu (Česko, z. č. 359/1999 Sb.). Podle zákona č. 359/1999 Sb. byly roku 2012 zavedené dlouho očekávané odměny pěstouna na přechodnou dobu, které se do této doby vyplácely pouze během konání PPPD, což samozřejmě zlepšilo finanční situaci pěstouna.

1.2 Kritéria výběru pěstouna na přechodnou dobu

V první části této kapitoly se zabývám popisem vhodného žadatele o PPPD a jaká jsou kritéria při jeho výběru, které posuzuje sociální pracovník. Následně vysvětluji práci sociálních pracovníků s žadateli a všechny povinnosti, které musí žadatel splnit a dodržovat. Vede mě to tak k zjištění hlavní cílové otázky.

Hlásková na svých webových stránkách uvádí, že na osoby, které poskytují PPPD, je pohlíženo jako na profesionály, neboť je od nich očekávaná stabilní a láskyplná péče o dítě po dobu několika týdnů či měsíců. Pěstoun by měl dítěti pomoci vyrovnat se s odloučením od své rodiny a možnými traumaty, které mohlo odloučení způsobit, poté je připravují na budoucí rodinu nebo na nárvat zpět k biologické rodině. Pěstouni musí mít dobré komunikační schopnosti, neboť budou spolupracovat s původní rodinou, s možnou budoucí rodinou a s dalšími odborníky po celou dobu pěstounství (Hlásková, 2016). Očekává se, že pěstouni porozumí smyslu a důvodu PPPD, budou schopni zaznamenat pokroky a potřeby dítěte a budou ochotni se dále vzdělávat (Klimeš, 2016).

Dítě, které přijde do PPPD, může mít za sebou různé ztráty či traumata, proto jim musí pěstoun vytvořit co nejklidnější a nejstabilnější prostředí, aby co nejvíce usnadnilo projít touto změnou v životě. Ne každý by byl tohoto schopen, proto musí každý žadatel o PPPD projít přípravou a splňovat různorodá kritéria (Průvodce systémem pro pěstouny, 2015).

1.2.1 Popis žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu

Autorka webových stránek o PPPD Hlásková (2016) tvrdí, že se na žadatelích posuzuje rodinná situace, například zda jsou samožadatelé a jak svou situaci schledávají, nebo jsou v manželském svazku, ve kterém musí být minimálně pět let bez konfliktů a pokud jsou rozvedení, připouští se jeden ukončený vztah, nebo situaci individuálně posuzují. Také se posuzují již žijící děti v rodině, ať vlastní, nebo v jiné náhradní péči, jejich výchova, postoj a chápání smyslu PPPD, jejichž věk musí být z pravidla nejméně okolo osmi až deseti let. Žadatel by tak měl mít zkušenost s výchovou a nedoporučuje se stát se pěstounem na přechodnou dobu, když nemá vlastní dítě. Zabrání se tak situaci, kdy žadatel touží po dítěti, aby o něj mohl pečovat a nebude schopen dítě odevzdat. Musí převládat touha dítěti pomoci než touha po péči o dítě (Dando, 1987).

Dále se posuzuje osobní charakteristika a zdravotní stav žadatele, kdy se hodnotí životní zkušenosti, vyspělost (věk žadatele se pohybuje okolo osmadvaceti až pětadesáti let), trestní bezúhonnost, možné závislosti (alkohol, drogy aj.), zdravotní a psychický stav, trpělivost, motivace obou partnerů a jiné (Příloha 1) (Hlásková, 2016).

Velký vliv má také bydlení žadatelů, především jeho kvalita a budoucí podmínky pro dítě. Samozřejmě musí žadatelé počítat s tím, že jeden z nich musí opustit zaměstnání, nejspíše při přijímání prvního dítěte, a které nesmí způsobit rodině žádné finanční problémy, jako například exekuce či zadlužení (Průvodce systémem pro pěstouny, 2015).

1.2.2 Role sociálního pracovníka v pěstounské péči na přechodnou dobu

Po celou dobu spolupracují žadatelé se sociálními pracovníky, se kterými se setkávají a spolupracují od začátku do konce. Sociální pracovník žadateli pomáhá, kontoluje a po celou dobu doprovází. Osoba, která chce vykonávat profesi pěstouna na přechodnou dobu, musí dojít na příslušný obecný úřad s rozšířenou působností v místě jeho trvalého bydliště a podat zde žádost o zavedení do evidence žadatelů o PPPD. Nejprve je však musí sociální pracovník informovat o profesi pěstouna, co všechno práce obnáší a jaká jsou kritéria, které musí splnit (Hlásková, 2016).

Sociální pracovník předá žadateli několik tiskopisů, které musí výpnit a to dotazník (Příloha 1), který zjišťuje osobní údaje, vzdělání, zaměstnání, zájmy, zkušenosti s péčí o dítě, zdravotní stav, rodinné vztahy, děti žijící ve společné domácnosti, údaje o domácnosti, finanční situaci, dále zjišťují informovanost o profesi pěstouna, jejich motivaci apod. Žadatel musí doložit výpis z trestního rejstříku, životopis, rodinné fotky, potvrzení od lékaře a dále musí sociální pracovník provést šetření v místě bydliště žadatele, které opakuje po celou dobu trvání PPPD. Sociální pracovník, který prověřuje žadatele a kontroluje prostředí vhodné pro dítě, má velkou zodpovědnost a nesmí nic přehlédnout (Cuddeback, 2006).

Všechny tyto podklady posílá sociální pracovník na krajský úřad, který následně přebírá práci s žadatelem a zahájí tak přípravný kurz, které realizují nezisková organizace uzavřením Dohody o výkonu pěstounské péče. K jejich vedení získají pověření dle § 48 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Příprava je dlouhá 72 hodin a trvá přibližně třičtvrtě roku, než je žadatel připravený stát se pěstounem na přechodnou dobu (Hlásková, 2016). V případě, kdy žadatel vše splní, vydá krajský úřad rozhodnutí o zařazení do evidence a čeká už jen na možnost pomoci ohroženému dítěti. Když nastane situace, kdy je dítě odebráno z rodiny, musí vydat soud předběžným opatřením o svěřeni dítěte do péče daného pěstouna na přechodnou dobu (Táborská, 2016).

1.3 Motivace

Touto kapitolou se dostávám k důležitému pojmu, díky kterému budu moci vyhodnotit své výsledky šetření v následující praktické části. Nejprve pojem vysvětlím a poté se budu zabývat několika nejčastějšími druhy motivacemi, které žadatelé o PPPD mají.

Psychologie je věda zabývající se hlavně člověkem a jeho chováním, jak na něj působí prostředí, jaké jsou příčiny jeho chování, zkoumá stav nevědomí, psychické jevy, osobnost a jiné. Avšak nejdůležitějším úkolem psychologie vždy bude, proč se lidé chovají tak, jak se chovají, čili motivem jejich jednání (Dlouhá, 2001). Psychologie zkoumá motivaci ze dvou hledisek, první se vztahuje na způsob chování, tedy proč se jeden člověk v jedné situaci chová ohleduplně a jiný člověk se v té situaci chová lhostejně, druhé hledisko se vztahuje na cíl onoho chování, tedy proč se tak chová.

Motivaci můžeme definovat jako intrapsychicky, nebo-li vnitřně, probíhající proces, iniciovaný vnitřní či vnější příčinou, která v člověku vyvolá uspokojení potřeb, vyjadřující nedostatky v lidském životě (Nakonečný, 2014). Nakonečný (2014) ve své knize dále tvrdí, že člověk, který je hodně motivovaný, vynaloží veškeré své síly, nenechá se ničím rozptýlit a má před očima pouze a jen dotyčný cíl, kterého chce dosáhnout a neuklidní se, dokud ho nedosáhne.

Pěstouni by měli mít jako hlavní motivaci poskytnutí pomoci a zázemí dítěti, které ji potřebuje a přijme ho takové, jaké je. Měl by být nezaujatý a mít rád svěřené dítě se všemi jeho vlastnostmi, podporovat jeho vývoj a rozvoj, respektovat a pečovat o jeho etnickou i kulturní identitu (Vágnerová, 2012).

Vágnerová (2012) dále uvádí motivy, které vedou osoby k rodičovství a to, nové zážitky, které je obohacují a zároveň nepřinášejí stereotypy. Děti jsou plné citů, nejenže lásku a další krásné pocity přijímají, ale i vracejí. Dále Vágnerová (2012) tvrdí, že osoby starající se o dítě uspokojují tak potřebu seberealizace a chtějí se tak vyrovnat, nebo být dokonce lepšími rodiči, než byli ti jejich a také zde spočívá seberealizace ve formě ochoty věnovat dítěti svůj čas, nejlépe jak umí. Děti se tak mohou stát i smyslem života a naplňuje tak jejich život, to všechno může být motivací pěstounů. Potřeba mít dítě, dávat mu lásku, starat se o ně, vede osoby, které třeba nemohou mít své vlastní dítě, k náhradnímu rodičovství, jak k osvojení, tak i k pěstounské péči (Vágnerová, 2012).

Motivace, která spočívá v touze pomoci dítěti a udělat tak dobrý skutek tedy tzv. altruismus, vychází převážně jen z filmů, knížek a různých brožurek, kde se píše i příběhy těchto dětí, také se tento motiv nejčastěji vypisuje do dotazníků během příprav (Bubleová, 2011). Žadatelé si však musí uvědomit, že čistě altruistická motivace a jejich první nadšení nemá většinou dlouhé trvání, proto se žadatelům doporučuje kvalitní literatura a setkání s již zkušenými pěstouny, kteří jim situaci vylíčí nejefektivněji (Bubleová, 2011).

Autorka Bubleová (2011) uvádí, že častý motiv rodičů, kteří mají své děti dospělé a jsou dobře zařazeni do běžného života, je jejich potřeba zúročit své zkušenosti a dovednosti k pomoci cizím dětem. Člověk se poté sám sebe ptá, proč by nemohl využít své zkušenosti získané výchovou svého vlastního dítěte a poskytnout tak lepší prostředí dítěti, které by bylo v jiném případě dáno do ústavní péče. Zde by si mohlo dítě vytvořit nehezké vzpomínky, pocit odloučenosti a další možné nepříjemné zkušenosti, které by ho v proškolené rodině čekat neměly (Vágnerová, 2012).

Rodiče mohou mít v tomto případě pocit zbytečnosti, když mají své děti již odrostlé, mají vlastní život a nadále od rodičů nepotřebují pomoc, protože mají vlastní rodinu. V této situaci se může objevit i tzv. syndrom prázdného hnízda, který se takto projevuje, rodiče se poté snaží být potřební a mohou situaci vyřešit přijetím dítěte do PPPD, aby tak zúročili své zkušenosti a mohli být dále potřební (Macgregor, 2016).

V mnoha zdrojích o motivaci se můžeme setkat s odkazem na Abrahama Harolda Maslowa a jeho rozdělení potřeb, které jsou hlavním motivátorem našeho konání. Jeho rozdělení lidské motivace je zahrnuto téměř v každé literatuře o psychologii (Hagerty, 1998). Potřeby jsou zde rozděleny do hierarchie podle důležitosti a tvrdí, že přechod z nižší motivační úrovně na vyšší je nezbytná, jinak se ztrácí motivační efekt.

„Do nejzákladnějších potřeb zahrnujeme potřeby, které zajišťují přežití člověka a lidského rodu – potřeba jíst, pít a rozmnožovat se. Pokud jsou tyto potřeby uspokojeny, člověk začíná cítit potřebu uspokojit potřeby na dalším, vyšším stupni – například mít domov a práci, být zdravý.“ (Ehrlich, 2013) Nejvyšší potřebou je tzv. seberealizace, která může motivovat žadatele o PPPD touhou naplnit a realizovat svůj potenciál pro splnění svých potřeb, například přijmou další dítě k vlastním dětem, aby měli možnost zažít sourozenecký vztah, nebo jen proto, že se rodina cítí neúplná (Vágnerová, 2012).

Na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí uvádí, že pěstounství je státem finančně podporováno, aby se tak usnadnilo pěstounům v péči o dítě, proto tedy není v nepořádku, že by se osoba chtěla zabývat touto profesí a být finančně motivována, ale nesmí to být jedinou a hlavní motivací. Avšak z opakované zkušenosti můžeme tvrdit, že pěstouni, kteří tak činní převážně finančně motivovaní, profesi opět rychle ukončí, neboť je pro ně moc náročná a činnost je neuspokojuje (MPSV, 2011a).

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaká je motivace osob žádajících o pěstounskou péči na přechodnou dobu a popis nejčastějšího žadatele, který se o profesi přechodného pěstounství v Jihočeském kraji uchází. Termínem popis mám na mysli majetkové poměry, rodinný stav, osobní charakteristiku, finanční situaci apod. Motivací se rozumí, jaký okruhu motivačního faktoru respondenti mají, zda se jedná o seberealizaci a touhu naplnit své potřeby, finanční motivaci, využít své zkušenosti a dovednosti, nebo jde o altruismus.

2.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka 1: Co motivuje žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu?

Výzkumná otázka 2: Jaký je popis nejčastějšího žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu? Splňují pěstouni všechna kritéria pro vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu?

Výzkumná otázka 3: Jaká je role sociálního pracovníka v pěstounské péči na přechodnou dobu?

3 Metodika

3.1 Použité metody

Pro získávání potřebných dat použiji kvalitativní výzkum, který můžeme charakterizovat jako princip jedinečnosti, dynamiky a neopakovatelnosti (Miovský, 2006). Miovský (2006) dále tvrdí, že tento přístup má reflexivní povahu pro dané psychologické zkoumání a využívá kvalitativní metody pro analýzu a popis získaných dat.

Pro kvalitativní výzkumné šetření byla zvolena metoda dotazování, kterou tvoří několik druhů, a to rozhovor, dotazník a test (Hendl, 2005). V mé práci použiji techniku polostrukturovaného rozhovoru tak, aby byly zodpovězené výzkumné otázky a dosaženo předem stanoveného hlavního cíle. Musela jsem rozumět pojmu PPPD a všem souvislostem, abych byla schopná respondentům porozumět a následně rozvíjet náš rozhovor (Teijlingen, 2014). Než proběhlo dotazování, zvolila jsem tři základní kategorie otázek, které se dále rozvíjely v další doplňující podle dané situace a komunikativnosti respondentů.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výběrovým souborem pro výzkum byli pracovníci OSPODu na Magistrátu města České Budějovice a na Krajském úřadě, který sídlí také v Českých Budějovicích. Konkrétně jimi byli dva sociální pracovníci z oblasti náhradní rodinné péče v Jihočeském kraji. Dotazování respondenti ze sociální oblasti byli nejprve celkem tři, ale kvůli příliš shodujících se odpovědím, jsem do bakalářské práce zařadila pouze dva. Jihočeský kraj byl vybrán záměrně proto, že žiji v Českých Budějovicích a budu zde vykonávat mé budoucí povolání v oblasti sociální práce.

Další výběrový soubor tvoří dva pěstouni na přechodnou dobu, které jsem mohla oslovit za pomoci sociální pracovnice na Krajském úřadě. Kontaktovala jsem respondenty, kteří byli ochotni mi odpovědět na mé otázky ohledně pěstounské péče na přechodnou dobu.

Pro získání dat ze strany sociálních pracovníků byl prováděn osobní rozhovor v Českých Budějovicích, který jsem ručně pečlivě zaznamenala, avšak u pěstounů byl zvolen rozhovor prostřednictvím mobilního telefonu a to z důvodu časového

zaneprázdnění respondentů, neboť někteří nepocházeli přímo z Českých Budějovic a nebyla možnost domluvit schůzku, která by oboustranně vyhovovala. Nebylo lehké přimět respondenty k poskytnutí osobních informací, myslím tím, být upřímný ohledně jejich motivace, která je vedla k vykonávání PPPD a popsat svou osobu, proto jsem zachovala anonymitu respondentů.

Jednotlivé osobní a telefonické rozhovory s respondenty trvaly od 30 do 40 minut, byly ručně zpracovány do písemné podoby a uloženy do osobního archivu. Další identifikační údaje respondentů jsou zaznamenány v tabulce 1. V následující kapitole *Výsledky* prezentuji zpracované výpovědi respondentů jednotlivě, z důvodu velkého množství informací ohledně celkového popisu respondentů KP1 a KP2 je tato forma přehlednější. Následné porovnání všech zjištěných faktů jsou společně porovnány v kapitole *Diskuze*.

Tabulka 1. Identifikační údaje respondentů

Komunikační partner	Délka vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu, nebo zaměstnání v sociální oblasti	Dosažené vzdělání
KP1	4 roky	SŠ s maturitou
KP2	6 let	SŠ s maturitou
KP3	25 let	SŠ s maturitou
KP4	10 let	Mgr.

Zdroj: Vlastní výzkum

4 Výsledky

4.1 Rozhovory – zpracované do tabulky

4.1.1 Rozhovor s respondenty – pěstouni na přechodnou dobu

Tabulka 2. Témata rozhovorů

Popis pěstouna	Pohlaví, věk, vzdělání a práce, rodinný stav, zdravotní stav, finanční situace, majetkový stav, zkušenosti, počet dětí
Název motivačních faktorů	Seberealizace, altruismus, využití zkušeností a dovedností, finanční motivace
Role sociálního pracovníka	Spolupráce, jednání, kontrola ze strany pěstouna

Zdroj: Vlastní výzkum

Polostrukturovaný rozhovor proběhl s komunikačními partnery **KP1** a **KP2**, kteří vykonávají PPPD. Nejprve se dotazují na jejich pohlaví, věk, vzdělání a další informace ohledně popisu pěstouna. Poté se respondentů ptám na motivaci, a zda se liší jejich původní od dnešní, které spojuji s druhy motivace vypsané v Tabulce 2. Na závěr se zajímám, jakou mají zkušenost se sociálními pracovníky, jaká je jejich spolupráce a průběh povinných kontrol, které povinně vykonávají sociální pracovníci v místě bydliště pěstouna.

Respondentem **KP1** je padesátiletý muž, který žije se svou dlouholetou manželkou v panelovém městském bytě v okrese Tábor a mají společně dvě děti ve věku 20 let a 24 let. Dále uvádí: „*Samozřejmě musely děti souhlasit s tím, že budu dělat přechodkáře (pěstoun na přechodnou dobu), a vůbec jim to nevadilo ani nevadí, naopak. Moje manželka pracuje jako sociální pracovnice a všechno byl vlastně její nápad.*“

Respondent **KP1** dodává, že blízkou rodinu vůbec nepřekvapilo jako rozhodnutí dělat PPPD, neboť vědí, že miluje děti a tráví s nimi veškerý svůj volný čas. Respondent má vystudovanou střední školu s maturitou a několik let pracoval v armádě, z čeho vyplývá a finanční situace, ke které dodává: „*Díky tomu, že jsem pracoval v armádě, tak jsem v této době dobře finančně zaopatřen a vůbec to neřeším.*“

Po zdravotní stránce je v naprostém pořádku a nebyl problém během lékařského vyšetření, který podstupoval v roce 2013 a žádal o zavedení do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Uznává, že by měl strach vzít si do péče dítě s větším tělesným postižením, se kterým nemá žádné zkušenosti, ale určitě by se tomu nebránil v případě, kdy by měl možnost situaci zvládnout a neudělal by více škody než užítku. Avšak co se týče vyznání jiného náboženství a kultury, tak nemá žádný problém.

Respondent **KP1** měl do této doby osm dětí v péči a rád vzpomíná na každé z nich, nikdy nevznikl žádný neřešitelný problém a neznámé situace bere jako výzvu. Zatím měl v péči děti ve věkovém rozmezí od narození do tří let a domnívá se, že je u takto malých dětí PPPD nejlepší, protože si toho moc nezapamatují a nemohou si tak nést nějaké vzpomínky o předávání apod.

Motivačním faktorem je pro respondenta **KP1** zcela určitě po celou dobu PPPD altruismus, vykonávání profese PPPD ho naplňuje, rád dětem pomáhá v nouzi, věnuje jim lásku a poskytne milující prostředí. Také dlouholeté zkušenosti s dětmi, které pěstoun získal, rád využívá během PPPD. Převážně kvůli tomu, že vlastní děti jsou dospělé a respondent se cítí méně potřebný, což samozřejmě neshledává nějakým problémem.

Názor respondenta **KP1** na finanční motivaci zní: *„Já osobně na příjmu pěstouna závislí nejsem, ale myslím si, že je výše odměny dostatečná. Ale nedivil bych se, kdyby to někomu nestačilo, protože nákup nějakého kočárku (nejlépe trojkombinace), výživy pro kojence, oblečení apod. vyjde na nemalé peníze a příspěvek na úhradu potřeb na tohle určitě nestačí. Největším problémem je teď čerpání rodičáku, ale to je zase o lidech. Ten, kdo ho čerpá v nejvyšší možné výši, a věřím, že třeba v té dané chvíli musí, tak je kritizovaný rodinou, do které se dítě odevzdá.“*

Respondent **KP1** připomíná, že částka je pro pěstouny na přechodnou dobu uváděna v hrubém příjmu a ti, co jsou pouze finančně motivovaní, tak raději zvolí klasické osmihodinové zaměstnání, kde si vydělají více a mohou po práci využívat svůj volný čas.

Spolupráci se sociálními pracovníky respondent **KP1** velmi chválí a tvrdí, že s nimi nikdy neměl sebemenší problém. Dále uvádí: „*Komunikace funguje, jak ze strany kraje a doprovodných organizací, tak ze strany magistrátu. Co se týče kontroly u nás doma, tak to probíhá velmi přátelsky a v klidu, jdou se jen podívat, jak to zvládám a zda nepotřebuji s čímkoliv pomoci.*“.

Jediné co respondent kritizoval, byl zdlouhavý proces čekání na svěření dítěte například do osvojení. Sám tvrdí, že kdyby nebylo nutné udělat tolik rozhodnutí, neboť má biologická matka stále velký vliv na dění celého procesu, tak by mohlo dítě do další rodiny po třech měsících, což je pro dítě samozřejmě lepší.

Respondentem **KP2** je devětatřicetiletá žena, která vykonává PPPD již šestým rokem a žije se svým manželem, se kterým žije již dvacet let, a třemi dětmi ve věku od 13 do 18let ve vlastním bytě v okrese České Budějovice. Manžel je zaměstnaný a s dětmi respondentku velmi podporují a schvalují její rozhodnutí stát se přechodným pěstounem, maminka respondentky a blízké okolí bylo jejím rozhodnutím stát se přechodným pěstounem také nadšené. Respondentka pouze dodává: „*Samozřejmě, že se našli lidi, co hned říkali, že to děláme pro peníze, ale nebyli schopní mi to říct do očí.*“ Jediný problém, uznává respondentka **KP2**, byl ze začátku s prostřední dcerou, neboť špatně nesla odchod dítěte, které u nich nějaký čas bylo, ale vše se naštěstí brzy vyřešilo.

Respondentka dále uvádí, že má vystudovanou střední školu s maturitou a nyní dálkově studuje na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Pracovala jako sekretářka/asistentka, což nenaplňovalo její očekávání a chtěla svůj čas využít efektivněji. Po finanční stránce respondentka **KP2** tvrdí, že nijak její rodina nestrádá, ale neumí si představit být bez manželova příjmu, nebo žít například v Praze, kde je vše dražší. V tom případě by byla profese pěstouna o dost náročnější, neboť po zkušenosti s péčí více jak jedno dítě v PPPD najednou společně s péčí o své vlastní děti, by byla situace pravděpodobně nezvladatelná. Respondentka **KP2** dále uvádí: „*Bylo by skvělý, kdyby byla odměna pro pěstouna valorizovaná podle minimální mzdy, neboť šest let pobírat stejnou částku, s tím jak ceny stoupají, je směšné*“.

Na otázku, jaká byla a je její současná motivace, vyznačila respondentka **KP2** motivační faktor seberealizace, kdy si je vědoma hodnoty svého volného času, který nemá zapotřebí trávit v nevyhovujícím zaměstnání. Poté se dále přiklání k využití svých zkušeností s výchovu vlastních tří dětí, které ráda využívá. Respondentka **KP2** tvrdí: *„Finanční ohodnocení je důležité a neopomenutelné, ale není to hlavní motivací. To by nestačilo. Já jsem ráda, že můžu trávit čas se svými dětmi, ta práce mě baví a jsem sama svým pánem. Ta svoboda je pro mě dost důležitá.“*

Respondentka **KP2** dále uvádí, že je i velkým finančním problémem financování cest a ubytování, které probíhají při předávání dítěte do nové rodiny, aby dítě co nejlépe zvládalo změnu prostředí. Musejí si tak platit veškeré náklady, které nejsou vždy malé, jako příklad uvedla cestu na západní Moravu, kam museli jezdit minimálně třikrát, zajistit si ubytování a stravu, což znamenalo další velké výdaje spojené s PPPD. Na závěr konverzace o tématu motivace se respondentka svěřuje s obavou, že pokud se zruší možnost čerpání rodičovského příspěvku, tak se domnívá, že budou přechodní pěstouni odcházet, protože by to nezvládli a finančně by nevyšli.

Co se týče spolupráce, jednání a kontrol spojené se sociálními pracovníky, ta je respondentka **KP2** spokojená. Nikdy neměla žádné špatné zkušenosti, avšak naopak chválila komunikativnost, pohotovost a postoj všech sociálních pracovníků, se kterými je v kontaktu. Vzpomíná si však na začátky PPPD a vypráví: *„Během novely (zákona o sociálně-právní ochrany dětí) se spousta věcí změnila, stanovily se pevné odměny pro přechodkáře, což všem dalo takovou větší jistotu a nemuseli jsme být na sociálních dávkách, pak vznikly ty doprovodky (doprovodné organizace) a hlavně vše probíhalo rychleji, dneska se pořád čeká na nějaká soudní rozhodnutí, předtím to řešil převážně OSPOD.“*

Respondentka **KP2** dále vysvětluje zkušenost se sociálními pracovní v době, kdy jim musela fungování PPPD upřesnit a přesvědčit je, aby schválili předání dítěte do jejich péče. Nakonec respondentka zmiňuje problematiku dlouhého řízení, které je v PPPD stále nedořešeno. Uvádí: *„Dítě by mělo být u nás maximálně rok, ale než soud vydá všechna rozhodnutí, tak je dítě papírově v naší péči třeba až po půl roce. Pak je u nás tedy i rok a půl, což není moc dobře s ohledem na jeho zvykání na cizí rodiče apod.“*

4.1.2 Rozhovory s respondenty – sociální pracovníci

Tabulka 3. Témata rozhovorů

Popis žadatele	Pohlaví, věk, vzdělání, rodinný stav, zdravotní stav, finanční situace, majetkový stav, vlastní děti
Název motivačních faktorů	Seberealizace, altruismus, využití zkušeností a dovedností, finanční motivace
Role sociálního pracovníka	Spolupráce, jednání, kontrola ze strany sociálního pracovníka

Zdroj: Vlastní výzkum

Rozhovor byl uskutečněn se dvěma komunikačními partnery, kteří pracují v oblasti sociálně právní ochrany dětí, setkávají se s žadateli o PPPD a spolupracují s nimi během přípravy i dále při konání profese pěstouna na přechodnou dobu. Nejprve jsem se dotazovala na popis žadatelů, kde jsem zjišťovala nejčastější pohlaví, věkové rozmezí, vzdělání, rodinný stav apod. Dále jsem se zajímala o motivaci žadatelů, se kterými pracovali, nebo pracují dodnes a nakonec jsme probrali veškerou jejich spolupráci s žadateli i pěstouny (Tabulka 3). Odpovědi obou komunikačních partnerů (**KP3** a **KP4**) se ve velké míře shodují, avšak mají odlišné konkrétní zkušenosti z praxe a liší se svou rolí během spolupráce s žadateli.

Respondent **KP3** pracuje jako sociální pracovník na Magistrátu města České Budějovice a na otázku popisu žadatele uvádí, že nejčastější vážní žadatelé jsou ženy ve věkovém rozmezí od 30 do 55 let, avšak stávají se i výjimky, kdy se přijde zeptat například mladá žena, bez zkušeností, bezdětná a zjistí, že není vhodná pro vykonávání této profese. Respondent **KP3** říká: „*Na věku velmi záleží, protože to souvisí s tím, jaký mají zkušenosti, jaký mají pohled na život, vlastně celková jejich vyrovnanost, proto je jasné, že by dvacetiletý čerstvý pár nebyl ideální.*“. Dále uvádí, že se jedná převážně o psychicky vyrovnané manželské páry, kteří mají vystudovanou minimálně střední školu s maturitou a po finanční i majetkové stránce splňují všechny kritéria.

Respondent vysvětluje, že možnou překážkou bývá zdravotní stav, neboť si žadatel neuvědomuje, že profese pěstouna je na plný úvazek a nemohou si dovolit časté zdravotní potíže, které samozřejmě s přibývajícím věkem stoupají. Respondent **KP3** dodává: *„U žadatelů se hodně věnujeme i jejich okolí, vlastním dětem a blízkému okolí, protože když dojde třeba k nějakému úrazu, nebo onemocnění, musí mít podchycenou péči o dítě. O to více se to zjišťuje u lidí, kteří žijí sami.“* a doplňuje, že nejvíce se zaměřují na vlastní děti, které jsou i pro vykonávání profese pěstouna podmínkou, bezdětný pěstoun na přechodnou dobu není vhodný kvůli nezkušenosti a možnému upnutí se na dítě. Děti by měli být starší 10 let, aby byly schopné pochopit cíl profese pěstouna a neměli žádné pochybnosti.

Respondent **KP3** dodává: *„Poslední dobou se stává, že přijdou osoby, které sem poslali z úřadu práce a doporučili jim, že jestli mají rádi děti, tak můžou dělat přechodkáře a já jim tu pak musím všechno vysvětlvat.“*, proto musela pracovníkům Úřadu práce v Českých Budějovicích zavolat a zamezit tak příchodům dotyčných žadatelů. Nakonec uvádí, že se samozřejmě přijdou na PPPD zeptat i žadatelé, kteří by kritéria nesplnili, ale jen proto, že nejsou dostatečně informovaní, ale často se to nestává.

Ohledně motivace respondent **KP3** udává, jako nejdůležitější motivaci snahu pomoci dětem a mít z toho pocit naplnění, tedy tzv. altruismus, přesto není na škodu, když žadatel má potřebu zúročit své zkušenosti s výchovou vlastních dětí. Na otázku, zda jsou žadatelé i finančně motivovaní, uvádí: *„Myslím si, že i přestože tuto motivaci nikdo neuvede, může být jedna z těch hlavních, ale ti se většinou přechodkáři nestanou. Nakonec zjistí, že je to příliš náročné a zabalí to.“*

Respondent **KP3** mi na závěr popsal celý proces, který musí s žadatelem projít. Nejprve žadatelem vysvětlí, jak PPPD funguje, jaká jsou všechna kritéria, povinnosti, sdělí mu, jaké tiskopisy a vyřizování ho čekají a nakonec mu dají podklady, které bude potřebovat. Respondent **KP3** uvádí: *„To první sezení je náročné, protože i když žadatel všechno o pěstounské péči na přechodnou dobu ví, zahltím ho papírováním a vyřizováním. Musí jít k doktorovi, na poštu pro trestní rejstřík, za zaměstnavatelem kvůli příjmům a až potom všem ho pošlu na kraj, kde to všechno budou znovu probírat.“* Zde poté žadatel musí projít přípravným kurzem, který trvá přibližně rok.

Respondent **KP3** dodává, že před novelou zákona č. 359 o sociálně-právní ochraně dětí, která proběhla v roce 2012, měli pěstouny na starost sami a velmi se jim ulevilo po vzniku doprovodných organizací, které jim práci usnadnili, když začali pěstouny doprovázet, vzdělávat apod. Přesto s pěstouny nadále spolupracují a chodí k nim do domácnosti na kontrolu, které probíhají nejprve jednou za tři měsíce a poté jednou za půl roku od rozhodnutí soudu o převzetí dítěte do PPPD.

Respondent **KP4** spolupracuje na Krajském úřadě v Českých Budějovicích s žadateli, kteří již velké množství informací o PPPD mají, přesto s nimi musí projít vše od začátku. Uvádí, že kritéria, které musí žadatelé splňovat, jsou různá a každý kraj je má trochu jiné, proto by bylo na místě všechna sjednotit, aby byla pro všechny stejná.

Neboť se respondent **KP3** a **KP4** setkává se stejnými žadateli, tak se výpovědi ohledně pohlaví, věku, vzdělání, rodinného stavu apod. zcela shodují. Přesto **KP4** uvádí více informací o pohlaví a rodinném stavu žadatelů a to: *„Znám jednoho pěstouna, muže, který je bezdětný, ale není z Jihočeského kraje. Takže je jasný, že nemůžeme hodnotit všechny žadatele stejně, může být někdo, kdo je vyspělý a dokáže dělat přechodkáře, i přestože nemá své vlastní děti, i když je to vzácné. Taky ohledně manželství, dneska už není neobvyklý, že je člověk sám a vše zvládá, proto je zhruba ¼ pěstounů svobodných, ale musí se u nich více dbát na podpůrnou síť rodiny.“*

Respondent **KP4** navíc uvádí, že jsou v Jihočeském kraji i muži, kteří se stali pěstouny na přechodnou dobu, i když je v převážné většině žadatelem žena a je následně i tou aktivnější v manželském páru, proto je nejčastěji zaměstnaný muž a žena vykonává profesy pěstounky na přechodnou dobu.

Na otázku, jaká je nejčastější motivace žadatelů, respondent **KP4** uvádí všechny motivační faktory (altruismus, seberealizaci, využití zkušeností a finanční motivaci), avšak ne jednotlivě. Říká, že se druhy motivací u všech potencionálních pěstounů kombinují. Navíc poukazuje na problematiku rodičovských příspěvků, které někteří pěstouni čerpají v největší možné výši a způsobí tak nepříjemnosti rodině, která si dítě převezme. Dle respondentky je pro širokou veřejnost nejviditelnější finanční motivace, což je způsobené tím, že nejsou tak informovaní.

Respondent **KP4** organizuje přípravný kurz, který připravují neziskové organizace. Žadatel musí projít psychologickými testy, které jsou nejvíce zaměřené na motivaci, vyrovnanosti a celkovém psychickém stavu žadatele, poté navštívit posudkového lékaře a účastnit se několika diskuzí s žadatelem a pěstouny na přechodnou dobu za přítomnosti psychologa. Respondent **KP4** shrnuje svou činnost jako posuzující a zprostředkovatelskou a uvádí: „*V přípravném kurzu, který připravuje neziskovka, se nejvíce zkoumá záměr, proč to dotyčný chce dělat, teda tu motivaci. Důležitá je i fyzická a psychická kondice, přece jenom jsou pěstouni většinou staří, tak to musejí ustát a být fit.*“.

5 Diskuze

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit motivaci a nejčastější popis osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu, který jsem zjišťovala prostřednictvím kvalitativního výzkumného šetření formou polostrukturovaného rozhovoru.

Dotazování proběhlo prostřednictvím mobilního telefonu a osobních rozhovorů se sociálními pracovníky pracující na Magistrátu města České Budějovice a na Krajském úřadě v Českých Budějovicích a pěstouny na přechodnou dobu v Jihočeském kraji. Do práce byli zahrnuti čtyři komunikační partneři. Během rozhovorů jsem se zaměřila na tři základní otázky, které mě vedly k zjištění třech stanovených výzkumných otázek zaměřené na motivaci, popis žadatelů a roli sociálních pracovníků, které se podle situace a komunikativnosti respondentů rozvíjely v další doplňující otázky.

Na první okruh otázek, který měl zjistit jaký je nejčastější popis žadatele o pěstounskou péči se respondenti KP3 a KP4 shodují. KP4 uvádí, že každý kraj má svá kritéria, podle kterých žadatele hodnotí a bylo by vhodné kritéria vše krajů sjednotit. Respondent KP3 i KP4 tvrdí, že nejčastější žadatelé jsou ženy v manželském svazku ve věkovém rozmezí od 30 do 55 let. Dále sociální pracovníci dbají na zkušenostech žadatelů, které získají během výchovy vlastních dětí. Mohou se tak vyhnout pravděpodobnějšímu upoutání pěstouna na dítě, které může nastat.

Dle Hláskové (2016) se zohledňuje se také věk vlastního dítěte, kterému by mělo být více jak osm let, aby pochopil účel profese pěstouna, jak to probíhá apod. Podle sociálního pracovníka KP1 chodí žádat o informace o PPPD různí lidé (například i z úřadu práce), kteří většinou zjistí, že nesplňují kritéria, nebo by profesy vykonávat nezvládli. Avšak vážnými žadateli jsou nejčastěji osoby se vzděláním zakončené maturitní zkouškou, od které se dále odvíjelo jejich zaměstnání. Podle sociálních pracovníků jsou žadatelé v průměrné až nadprůměrné finanční situaci, od které se odvíjí i majetkový stav. Kritéria vztahující se zdravotního stavu jsou zajištěné prostřednictvím lékařského vyšetření.

Pěstouni na přechodnou dobu KP1 a KP2, které jsem oslovila, splňovali všechna kritéria stanovené Krajským úřadem v Českých Budějovicích. Ocenila jsem možnost oslovit i muže, protože není tak časté, aby byl muž ten aktivnější a rozhodl se pečovat o svěřené děti.

Veškerá kritéria uváděna respondenty se shodují s přehlednými informacemi, které uvádí na webových stránkách paní Hlásková (2016), kde může jakýkoli potenciální žadatel vyčíst vše potřebné o tom, jak se stát pěstounem na přechodnou dobu. Každý se zde může dočíst jak se stát pěstounem, jaké semináře může navštívit a samozřejmě je možná i komunikace s paní Hláskovou, která ochotně zodpoví všechny nejasné informace. Společně s Průvodcem systémem pro pěstouny (2015) jsou dostupné všechny informace a rady.

Druhou částí otázek jsem se snažila od všech respondentů zjistit jakou mají žadatelé motivaci k vykonávání PPPD. Avšak k získání, co nejpřesnější a nejobektivnější odpovědi na hlavní cílovou otázku, jsem zvolila rozhovor nejenom se sociálními pracovníky, kteří s žadateli pracují, ale i s pěstouny na přechodnou dobu, které jsem jsem oslovila formou mobilního telefonu i z důvodu, abych dosáhla k co nejpřímějším odpovědím. V teoretické části práce jsem motivaci definovala a rozdělila na čtyři hlavní okruhy motivačních faktorů, a to seberealizace, altruismus, využití zkušeností a motivaci finanční. Největší oporou ke správnému zpracování kapitoli *Motivace* mi byla autorka knihy, o psychickém vývoji dítěte v náhradní rodinné péči, Vágnerová (2012), i přestože byl zdroj vydán před pěti lety, je plný informacemi o motivaci.

Motivace založená na tzv. seberealizaci, kdy se žadatel snaží naplnit své potřeby, popisuje hierarchie potřeb vytvořená psychologem Abrahamem Haroldem Maslowem. Žadatel je tak motivován například potřebou věnovat více času dětem, která odpovídá výpovědi pěstounky KP2, spojené s potřebou být neomezována pracovní dobou.

Respondentka KP2 dále uváděla, že vykonává PPPD také z toho důvodu, že má mnoho zkušeností s výchovou svých tří dětí a ráda je využívá k tomu, aby náplň pěstounky skvěle splňovala. A z téhož důvodu uváděl respondent KP1 jako svou motivaci využít své dovednosti a zkušenosti, která taktéž naplňuje a dodává pocit potřebnosti.

Jak uvádí Bubleová (2011), jednou z více uváděných motivací, která je s profesí PPPD často spojována i žádána, je tzv. altruismus, který vede pěstouny k tomu udělat dobrý skutek a být nápomocný, což dotyčné naplňuje a cítí se tak potřební. Autorka s altruistickou motivací dále spojuje tzv. syndrom prázdného hnízda, vznikající dospěním a odstěhováním vlastních dětí, které už nadále nepotřebují tak velkou rodičovskou starost a věnují se například své „nové“ rodině.

Respondent KP1 je zcela altruisticky motivovaný, dle jeho odpovědí, je respondent naplňován tím, že může pomáhat dětem a poskytnout jim vše potřebné, aby nijak neztrádaly. Respondenti KP3 a KP4 (sociální pracovníci) uvádí, že altruismus je nejčastěji uvádeným motivem všech žadatelů.

Posledním motivačním faktorem, který jsem zahrнула do rozhovorů se všemi respondenty, je finanční motivace. Finance spojené s PPPD jsou velkým tématem respondentů KP1 a KP2 a jejich okolí. Dle MPSV (2011a) není špatné, když je pěstoun na přechodnou dobu finančně motivován, avšak nesmí to být motivace hlavní, což se shoduje s výpovědí všech respondentů. Sociální pracovníci mají zkušenost s tím, že přijde žadatel, který chce dělat PPPD kvůli penězům, ale po zjištění všech povinností, kritérií a celkové náročnosti pěstounů uzná, že to není nic pro něj. Respondenti KP1 a KP2 jsou v dobré finanční situaci, proto není finanční motivace na místě, přesto řeší určité problémy, které všichni pěstouni probírají a vidí tak v systému mezery. Jedná se především o přes míru využívaný rodičovský příspěvek, nedostatečnému příspěvku na úhradu potřeb dítěte a další nadměrné finanční výdaje, které jsou s péčí spojené.

Mnoho lidí, může pěstouny na přechodnou dobu nachřnout z toho, že dělají profesí pro peníze, ale dle pěstounů KP1 a KP2 ostatní nevidí náročnost toho povolání. Každý „laik“ může namítat, že jsou pěstouni jen doma s dítětem, mají dvacet tisíc měsíčně, i když zrovna PPPD nevykonávají. Avšak unikají jim důležité informace, například uvádění odměny pěstou v hrubém příjmu, odpovědnosti a povinností, které musí pěstoun splňovat a skutečnostech o finančních nákladech na dítě.

Na závěr jsem s respondenty probírala, jak probíhá společná spolupráce, povinné kontroly a celková komunikace mezi sociálními pracovníky a pěstouny na přechodnou dobu. K tomuto tématu jsem zvolila nejaktuálnější zdroj, kterým byla Bakalářská práce o přípravě k PPPD (2016), kde byla vysvětlena veškerá práce sociálního pracovníka s žadateli. Respondenti KP2 a KP3 doprovází a kontroluje pěstouny na přechodnou a následně jsou nápomocní při jakémkoli problému. S novými žadateli je mnoho práce a „papírování“, musejí projít přípravný kurz a dalšími testy, což trvá i celý rok. Nakonec jsou zavedeni do evidence pěstounů na přechodnou dobu na krajském úřadě a čekají, kdy přijde jejich první svěřené dítě.

Všichni respondenti se shodli na odpovědi. Spolupráce, kontrola i následná komunikace probíhá vždy oboustranně dobře. Vycházejí si vstřícně a řeší společně problémy, které mohou nastat. Během kontrol v místě bydliště, které jsou povinností pro sociální pracovníky, vše probíhá klidně a v přátelském duchu. Jediné, co kritizují respondenti KP1 a KP2, jsou dlouhotrvající procesy, které shledávají jako zbytečné a hlavně nevhodné s ohledem na dětskou psychiku.

6 Závěr

Ve své bakalářské práci *Motivace osob žádající o pěstounskou péči na přechodnou dobu v Jihočeském kraji* jsem se zabývala, jak a kdy tato profese vznikla, čím je pro společnost přínosná, jací lidé chtějí být přechodnými pěstouny a co je motivuje.

V teoretické části popisuji pěstounskou dlouhodobou péči, ze které vznikla PPPD, avšak nejprve jsem musela vysvětlit pojmy náhradní rodinné a ústavní péče. Zabývám se také právní legislativou, a to především zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který prošel novelizací a definoval PPPD tak, jak ji známe dnes. V následující kapitole se zaměřuji na kritéria a popis, podle kterých sociální pracovníci vybírají vhodné pěstouny, kteří by byli schopni vykonávat PPPD. Role sociálního pracovníka je jedna z nejdůležitějších v celém průběhu, nejenom že s žadateli zahajují první přípravy, ale komunikují a spolupracují s pěstouny od zařazení do evidence přechodných pěstounů a jsou přítomni při přijímání i odevzdávání dítěte. Nakonec jsem psala o motivaci, jak je definována a jakou má roli s PPPD. Nejvíce jsem se zabývala čtyřmi motivačními faktory, které pěstouny motivují k tomu, aby přijmuli cizí dítě do své péče a nakonec ho odevzdali do nové, popřípadě do původní rodiny.

Pro získání dat jsem použila metodu dotazování a techniku polostrukturovaného rozhovoru, který probíhal s dvěma respondenty formou osobního rozhovoru na jejich pracovišti, a u zbývajících dvou respondentů jsem zvolila rozhovor prostřednictvím mobilního telefonu, abych tak získala co nejupřímnějších odpovědí. Výzkumným souborem byly sociální pracovníci, kteří pracují s žadateli i s pěstouny, a dotyční pěstouni na přechodnou dobu pocházející z Jihočeského kraje.

V práci jsem stanovila tři výzkumné otázky, které mi zajistily získat odpověď na hlavní cílovou otázku: 1. Co motivuje žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu? Sociální pracovníci se shodují na všech motivačních faktorech, které jsem zvolila. Z výzkumu vyplývá, že žadatelé jsou motivováni převážně altruismem a zúročením svých zkušeností, které již nemohou využít ve výchově vlastních již dospělých dětí. Sociální pracovníci nezavrhují ani finanční motivaci a domnívají se, že je v určité míře neškodná. Pěstouni, kterých jsem se dotazovala, se shodli, že finančně motivovaný žadatel není schopný vykonávat PPPD. Podle zjištěných informací o náročnosti této profese je zcela jasné, že by finanční motivace opravdu nestačila.

Na základě výsledků získaných od pěstounů je jisté, že financování jejich práce není dokonalé a bylo by zapotřebí přehodnotit odměny, nebo alespoň příspěvek na úhradu potřeb dítěte. I přestože jsou respondenti v situaci, ve které finance řešit nemusejí, uvádí, že některé náklady není možné zakrýt prostředky, které jim jsou k dispozici od státu, proto by byla na místě například valorizace odměn pěstounů na přechodnou dobu.

2. Jaký je popis nejčastějšího žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu a splňují pěstouni všechna kritéria pro vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu? Oslovený sociální pracovník má zkušenosti s žadateli, kteří nejsou dostatečně informováni a nesplňují kritéria. Největší problém tak vidí v případě, kdy přijde osoba poslaná z úřadu práce a dalším nedostatkem je nejednotnost kritérii v České republice. Dle výzkumu je zřejmé, že osoby zařazené do evidence kritéria ve velké části splňují. Výjimkami však jsou osoby, které nežijí v manželském svazku nebo jsou bezdětní, ale i ti mohou PPPD vykonávat, proto by měl být výběr žadatelů naprosto individuální a objektivní.

Dotazovaní pěstouni se shodují, že je velmi důležitý souhlas a podpora blízkého okolí, bez kterého by tuto profesy vykonávat nemohli. Dále je zde znatelný obdiv pro osoby žijící bez partnera a přicházejí tak o možný příjem pro domácnost, který může jeden z partnerů obstarat.

3. Jaká je role sociálního pracovníka v pěstounské péči na přechodnou dobu? Z výzkumu vyplývá, že role sociálního pracovníka je velmi důležitá a dle výpovědí je zřejmé, že se vznikem doprovodných organizací od roku 2012 značně ulehčila práci sociálním pracovníkům s pěstouny na městských i krajských úřadech. Komunikace a jednání, jak mezi pěstouny a úřady, tak s doprovodnými organizacemi, je velmi dobrá a vše probíhá přátelsky a svědomitě. Kritika se vztahuje především na časově dlouhé vyřizování a vydání rozhodnutí, kvůli kterému se stává, že je dítěte svěřené do PPPD u pěstounů déle než jeden rok. Naopak si pěstouni velmi chválí možnost případových konferencí, které jim napomáhají efektivněji vyřešit situace situaci v rodině při jakémkoli problému. Role sociálního pracovníka je tak shrnuta jako posuzující a zprostředkovatelskou.

Dle mého názoru, na základě zjištěných informací, by měla být více informována široká veřejnost o PPPD, a to z důvodu nevážného zájmu žadatelů, kteří o profesy nemají dostatek informací a následně časově zatěžují sociální pracovníce. Proto by má bakalářská práce mohla být využita sociálními pracovníky i potencionálními žadateli o PPPD. Nesjednocenost kritérií ve všech krajů v České republice, které musejí žadatelé splňovat, sice není velký problém Jihočeského kraje, avšak sociální pracovníce na Krajském úřadě v Českých Budějovicích uvítají přehlednost a stejná pravidla, kterými by se řídili všichni.

Z výpovědí dále vyplývá, že financování pěstounů na přechodnou dobu není od novelizace Zákona č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2012 nijak obnoveno, proto by byla uvítána změna s ohledem na růst cenové hladiny. Myslím si, že by se tak zvýšil zájem o vykonávání profese pěstouna na přechodnou dobu a byla by dětem, které nemohou být nadále se svými biologickými rodiči, poskytnuta možnost vyrůstat mezi milujícími lidmi.

7 Seznam literatury

EHRlich, P., 2013. *Vítejte na zemi* [online]. ©2013 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: http://www.vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=maslowova_pyramida_potreb&site=spotreba

BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., VRÁNOVÁ, L. a FRANTÍKOVÁ, J., 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-01-2.

CUddeback, G., S., BUEHLER, C., ORME, J., G. a PROHN, N., S., 2006. Measuring Foster Parent Potential: Casey Foster Applicant Inventory-Worker Version (CFAI-W). *Research on Social Work Practice* [online]. 17(1), 93-109 [cit. 2017-04-22]. DOI: 10.1177/1049731506295088. ISSN 1049-7315. Dostupné z: <http://rsw.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1049731506295088>

DANDO, I., MINTY, B., 1987. *What Makes Good Foster Parents?* [online]. [cit. 2017-04-21]. 17 (4): 383-399. DOI: 10.1093/oxfordjournals.bjsw.a055354. Dostupné z: <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/17/4/383/1697965/What-Makes-Good-Foster-Parents?redirectedFrom=fulltext>

DLOUHÁ, D., 2001. *Základy psychologie*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 77 s. ISBN 80-7157-496-1.

HAGERTY, M., R., 1998. *Testing Maslow's hierarchy of needs: national quality-of-life across time* [online]. [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: http://hbanaszak.mjr.uw.edu.pl/TempTxt/Hagerty_1998_Testing%20Maslows%20Hierarchy%20of%20Needs%20National%20Quality-of-life%20Across%20Time.pdf

HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HLÁSKOVÁ, A., 2016. Kritéria výběru pěstounů MPSV. *Rpp.cz* [online]. ©2016 [cit. 2016-11-05]. Pěstounská péče na přechodnou dobu. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/kriteria-vyberu-pestounu-mpsv/>

HLEDÁME RODIČE., 2017. *Já pěstoun: příručka pro zájemce o pěstounství* [online]. © Nadační fond J&T [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: http://hledamerodice.cz/wp-content/uploads/2017/03/P%C5%99%C3%ADru%C4%8Dka_ja-pestoun-A4_2017_n%C3%A1hled-na-web_2017_03_01.pdf

KLIMEŠ, J., 2016. Pěstounská péče na přechodnou dobu. *Klimes.mysteria.cz*

[online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: http://www.klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html

MACELA, M., 2012. Reforma systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. In: *Sociální práce/Sociálna práca*. Roč. 12, č. 3, s. 45-48 [cit. 2015-10-30]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/cas_vol12_iss3-141113102704.pdf

MACGREGOR, T., E., RODGER, S., CUMMINGS, A., L. a LESCHIED, A., W., 2016. The Needs of Foster Parents. *Qualitative Social Work* [online]. 5(3), 351-368 [cit. 2017-04-21]. DOI: 10.1177/1473325006067365. ISSN 1473-3250. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1473325006067365>

MATĚJČEK, Z. 1999., *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, O., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 380 s. ISBN 80-7178-548-2.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ., 2011a. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-039-6.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ., 2011b. *Manuál k případovým konferencím*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 9788074210389.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ., 2013. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. ©2013 [cit. 2016-11-04]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501#3>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ., 2015. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015* [online]. ©2015 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

NÁHRADNÍ RODINA., 2013. Náhradní rodina. *Nahradnirodina.cz* [online]. ©2013 [cit. 2016-11-05]. Středisko náhradní rodinné péče. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_vychovaI

NAKONEČNÝ, M., 2014. *Motivace chování*. 3. vyd. Praha: Triton, 599 s. ISBN 978-80-7387-830-6.

NOŽÍŘOVÁ, J., 2012. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Linde, 94 s. ISBN 978-80-8613191-7.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 187 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

PRŮVODCE SYSTÉMEM PRO PĚSTOUNY., 2015. Kritéria výběru pěstounů na přechodnou dobu. *Kr-kralovehradecky.cz*. ©2015 [cit. 2016-11-08]. Průvodce systémem pro pěstouny a žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Dostupné z: <http://ospod.kr-kralovehradecky.cz/cz/pppd/kriteria-vyberu-pestounu-na-prechodnou-dobu-78882/>

SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ, V., 2013. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 197 s. ISBN 978-80-244-3821-4.

ŠPECIANOVÁ, Š., 2007. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.

TÁBORKÁ, A., 2016. *Příprava k pěstounství na přechodnou dobu*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.

TEIJLINGEN E., 2014. *Semi-structured interview* [online]. [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: <https://intranetsp.bournemouth.ac.uk/documentsrep/PGR%20Workshop%20-%20Interviews%20Dec%202014.pdf>

TRUBAČOVÁ, K., 2011. Reforma systému o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů: sborník z XI. celostátního semináře v Brně*. Triáda, s. 11-21. ISBN 978-80-260-1299-3

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2.

VANČÁKOVÁ, M., 2011. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 32 s. ISBN 978-80-87455-05-0.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. [online]. [cit. 2016-04-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33/2012. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, 2006. [online]. [cit. 2016-04-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 64/2006. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. [online]. [cit. 2016-04-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111/1999. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/1999-359/zneni-20160919#Top>

8 Seznam příloh

Příloha 1

Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů
vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu

ČÁST A – ÚDAJE O ŽADATELI/ŽADATELCE

I. OSOBNÍ ÚDAJE ŽADATELE/KY

Jméno a příjmení: _____ Rodné příjmení: _____
Datum narození: _____

Státní příslušnost: _____ Národnost: _____
Náboženské vyznání: _____

Jazyk/y používané v domácnosti: _____

Kontaktní údaje (pokud se liší od údajů uvedených v žádosti):

Adresa: _____ Pobyť na adrese od: _____
Telefon: _____ E-mail: _____

II. VZDĚLÁNÍ (uved'te název školy, vyučení, odborné zkoušky)

základní
 vyučen – obor:
 středoškolské:
 vyšší odborné:
 vysokoškolské:
Jiné odborné zkoušky:

III. ZAMĚSTNÁNÍ (uved'te název zaměstnavatele a Vaše postavení v zaměstnání max. 5 let zpět, pracovní dobu, vzdálenost od místa bydliště)

.....
.....
.....
.....
.....

IV. ZÁJMY

.....
.....
.....
.....
.....

Ministerstvo práce a sociálních věcí, duben 2013

V. ZKUŠENOSTI S PÉČÍ O DĚTI

Věnoval/a jste se péči o děti
- v rámci výkonu zaměstnání?

ano

ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

- v rámci dobrovolné činnosti?

ano

ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

- jinde?

ano

ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

VI. ZDRAVOTNÍ STAV

Léčíte se s nějakým onemocněním?

ano

ne

Jakým:

.....
.....

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení (alergie, astma...)?

ano

ne

Jaké:

.....
.....
.....

Užíváte trvale léky?:

ano

ne

Jaké:

.....

Docházíte k odbornému lékaři

ano; jaké odbornosti ne

VII. RODIČE

Matka:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřela v roce:

Příčina úmrtí:

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřel v roce:

Příčina úmrtí:

Sourozenci:

ano

Kolik:

Kolikátý/á jste v pořadí:

ne

Věk, pohlaví:

VIII. PARTNERSKÝ VZTAH

Manžel/ka, partner/ka

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Datum narození:

Datum uzavření sňatku:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Pořadí manželství:

Jste rozvedený/á:

Kolikrát:

V roce:

Kdo podával návrh na rozvod?

vy

bývalý/á manžel/ka

Důvod:

Děti z předchozích manželství:

ano

Kolik:

ne

Jste s dětmi v kontaktu?

ano

Jak často:

ne

ZDRAVOTNÍ STAV

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

ano ne

Jaké:

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a Vy?:

.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

ano ne

Kdy a jaký:

Zůstaly Vám nějaké následky?:

ano ne

Jaké:

Byl/a jste někdy hospitalizován/a pro duševní onemocnění?

ano ne

S jakým onemocněním:

.....

Byl/a jste vyšetřen/a nebo ambulantně léčen/a u neurologa, psychiatra či psychologa?

ano ne

S jakým onemocněním:

.....

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

ČID ID ne

Dg.:

Léčil/a jste se s nějakou závislostí (drogovou, alkoholovou, hráčskou, jinou): ano ne

Kdy a s čím:

.....

Cítíte se z Vašeho pohledu zdrav/a?

ano

ne – proč:

ČÁST B – ÚDAJE O DĚTECH (vyplní žadatelé společně)

DĚTI i dospělí žijící mimo rodinu

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

ČÁST C – ÚDAJE O DOMÁCNOSTI (vyplní žadatelé společně)

I. BYTOVÉ POMĚRY

Žijete v: rodinném domě v bytě

o velikosti (uvedte rozlohu i počet místností):

Dům/byt, ve kterém žijete? je ve Vašem osobním vlastnictví
 užíváte na základě nájemní smlouvy
 užíváte na základě podnájemní smlouvy
 užíváte na základě jiného oprávnění, jakého?
.....

Máte zahradu? ano ne

Máte nějaké domácí zvíře? ano Jaké?
 ne

Bude mít přijaté dítě/děti vlastní pokoj? ano ne

Žije s Vaší rodinou (kromě dětí uvedených v další části) někdo ve společné domácnosti (kdo, proč, jak dlouho, jak se účastní Vašeho společného života..)?

.....
.....
.....

II. LOKALITA

Jak byste charakterizovali lokalitu, ve které žijete? (samota, vesnice, historické centrum města, klidná vilová čtvrť apod.)

.....
.....
.....

Občanská vybavenost:

Dostupnost mateřské školy:

.....

Dostupnost základní školy:

.....

Dostupnost dětského lékaře:

.....
.....

Ministerstvo práce a sociálních věcí, duben 2013

III. FINANČNÍ SITUACE

Příjmy pravidelné:

- ano ve výši:
 ne

Příjmy nepravidelné, občasné:

- ano ve výši (obvykle za rok):
 ne

Dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě aj.):

- ano ve výši:

Jaké:

- ne

Dávky pěstounské péče - odměna pěstouna

- ano odměna pěstouna ve výši:
 ne

Dávky sociální péče (dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči):

- ano ve výši:

Jaké:

- ne

Soudně určená vyživovací povinnost:

Příjem:

- ano ve výši:
 ne

Výdaj:

- ano ve výši:
 ne

Jiná platební povinnost: (úvěry, půjčky, exekuce atd.):

- ano ve výši:

Jaká:

.....

- ne

ČÁST D – PŘEDSTAVY A OČEKÁVÁNÍ (vyplní žadatelé společně)

I. OČEKÁVÁNÍ

Zde uveďte, proč jste se pro náhradní rodinnou péči rozhodl/la/li, co od přijetí dítěte očekáváte, kdo se nejvíce na péči o dítě bude podílet, zda plánujete opustit zaměstnání atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. PŘEDSTAVY O PŘIJATÉM DÍTĚTI

Uveďte své představy o přijímaném dítěti/dětech (např. věk, jaké zdravotní omezení u přijímaného dítěte jste připraveni zvládnout apod.), zda máte zkušenosti s výchovou dětí v náhradní péči, eventuálně s problémy ve výchově dětí; atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Potvrzuji, že údaje, které jsem uvedl/a jsou pravdivé a jsem si vědom/a toho, že uvedení nepravdivých údajů může mít za následek nezařazení nebo vyřazení mé žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Souhlasím s uchováním a zpracováním osobních údajů uvedených v dotazníku v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění.

Datum:

Podpis žadatele:

Podpis žadatelky:

SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PPPD

(žadatelé vyplní společně)

Na osobu poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu lze pohlížet jako na profesionála vykonávajícího specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti.
Na PPPD jsou kladeny větší nároky než je tomu u běžné pěstounské péče.

- 1. Z jakých důvodů a jak dlouho uvažujete o pěstounské péči na přechodnou dobu?**
- 2. Hovořili jste s někým z blízkých lidí o vašem záměru a jaký měl jejich názor vliv na vaše zvažování a rozhodování o PPPD?**
- 3. Jak jste sdělili váš záměr stát se pěstouny na přechodnou dobu vašim dětem? Jaká byla jejich reakce?**
- 3. Kdo z vás bude pečující osobou, tedy osobou, která zůstane doma s dítětem? Kdo další se bude významněji podílet na péči o dítě?**
- 4. Jaké jsou vaše výchovné zkušenosti?**
(vzdělání, zkušenosti s výchovou vlastních dětí - specifika, zájmové aktivity...)

9 Seznam zkratk

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

PP – pěstounská péče

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí